

ИСТРАЖИВАЊЕ О КОРИШЋЕЊУ ВРЕМЕНА

ПРАВНИ ОСНОВ

Правни основ за спровођење Истраживања о коришћењу времена је Уредба о утврђивању појединих статистичких истраживања, која је објављена у „Службеном гласнику РС“, бр. 110/2009. Ово истраживање је обухваћено и Стратегијом развоја званичне статистике Републике Србије у периоду од 2009. до 2012. године („Службени гласник РС“, бр. 7/2009).

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај статистичког истраживања

Циљ *Истраживања о коришћењу времена* (ИКВ) је да се прикупе релевантни подаци о томе како појединци проводе своје време, којим активностима се баве и колико времена проводе на њима. *Истраживање о коришћењу времена* базира се на бележењу свих активности појединца током дана.

На основу прикупљених података, могу се добити подаци о различитим активностима жена и мушкараца, разликама у коришћењу времена за плаћени посао и неплаћени посао који се обавља за чланове домаћинства и породицу, разлике у коришћењу времена запослених и незапослених, разлике у коришћењу времена у току радног дана и дана викенда, времену проведеном у учењу итд. Начин на који трошимо време може да буде од велике важности за јавну политику, за области запошљавања, социјалне заштите, као и области које су у вези са бригом о деци и старим лицима, здрављем и образовањем, јавним превозом, радним временом јавних установа, телевизијским програмима...

Извештајне јединице и статистичке јединице

Јединица посматрања у Истраживању о коришћењу времена је домаћинство изабрано у узорак.

Јединица анкетирања је члан изабраног домаћинства. *Уједињеником за домаћинство* (ИКВ-1) прикупљају се подаци о домаћинству и о свим члановима домаћинства, а *Индивидуалним уједињеником за лице старо 15 и више година* (ИКВ-2) прикупљају се социо-економски подаци који се односе на чланове домаћинства наведене старости.

Обухват истраживања

Оквир за избор узорака за Истраживања о коришћењу времена је Попис 2002. године. Алокација узорака је урађена према територији и типу насеља пропорционално броју домаћинстава.

У узорак је изабрано 234 пописна круга, из сваког пописног круга по 10 домаћинстава, односно потребно је анкетирати 2340 домаћинстава за 12 месеци. Узорак за анкету је троетапни стратификовани узорак. У првој етапи су изабрани пописни кругови, у другој етапи домаћинства, а у трећој етапи је направљена комбинација дана (радног и нерадног), која се додељује сваком домаћинству, а за које домаћинство треба да води дневник.

Пописни кругови, као примарне јединице, су стратификовани према типу насеља (град и остало) и територији (централна Србија без Београда, Београд и Војводина).

Метод, време и извори за прикупљање података

Истраживање о коришћењу времена се спроводи анкетирањем чланова домаћинстава. Чланови који имају 15 година и више, имају обавезу и да попуне по два дневника. Наиме, потребно је да сваки члан домаћинства, наведене старости, попуни, по унапред предвиђеном плану, 2 дневника – један за радни дан и други за дан викенда, и то тако што ће својим речима описати обављане активности.

Период посматрања почео је 15. фебруара 2010. године, а завршава се 14. фебруара 2011. године. Истраживање треба да се спроведе током 365 дана и треба да се узму у обзир сви радни дани у седмици и дани викенда. Рад на терену је распоређен током 12 узастопних месеци, пошто се просечно коришћење времена током годину дана прати за веома различите активности које могу имати сезонски карактер. С обзиром на то да коришћење времена има шири друштвени и културолошки карактер и значај и да није подложно годишњим променама, препорука је да се истраживање спроводи на сваких пет година.

Анкета о радној снази је истраживање усмерено на домаћинство и дизајнирано је тако да се прибаве информације о тржишту рада и карактеристикама радне снаге.

Обавеза заштите индивидуалних података

Индивидуални подаци се прикупљају у статистичке сврхе, обрађују се по строгим статистичким правилима, а резултати ће бити објављени само у агрегираном, збирном облику чиме ће се сачувати њихов поверљив карактер.

Списак и дефиниције основних обележја – индикатора

Домаћинством се сматра:

1. свака породична или друга заједница лица која изјаве да заједно станују и заједнички троше своје приходе за задовољавање основних животних потреба (трошкови становања, исхране итд.), без обзира на то да ли се у време анкетирања сви чланови налазе у месту где је домаћинство настањено или ван тог места и
2. свако лице које живи само – самачко домаћинство, лице које нема своје домаћинство у другом месту, које живи у посебном или у дељивом стану као самац или као подстанар, без обзира на то да ли станује у истој соби с другим самцем или с члановима домаћинства – станодавца, али с њим не троши своје приходе, него само плаћа услуге становања.

Овом анкетом се не обухватају колективна домаћинства (дом или хотел за самце, студентски, ученички дом и интернат, дом за децу и омладину ометену у психофизичком развоју, дом за социјално угрожену децу, дом за старе и изнемогле, дом за одрасле инвалиде, колективни смештај избеглих лица, манастири, самостани итд.).

Запосленим се сматра:

- Лице које је радило *прејходне седмице најмање 1 сат* на плаћеном послу, у сопственом или породичном предузећу односно на пољопривредном имању;
- Лице које *привремено не ради*, али које има *зајослење* (било каква формална повезаност);
- *Самозајослено лице* – лице које само себе запошљава било у предузећу, на пољопривредном имању или у оквиру неке професионалне праксе сматра се да ради уколико:
 1. лице које ради у свом сопственом предузећу, обавља професију или на пољопривредном имању у сврху остваривања добити, чак и ако то предузеће не успева да оствари добит;
 2. лице проводи време на управљању предузећем, професионалном праксом или пољопривредним имањем, чак и ако се не обављају никакве продаје, ако се не пружају никакве професионалне услуге, или се ништа не производи (примери: пољопривредник који је само одржавао имање, архитекта или правник који је у канцеларији чекао клијента...);
 3. лице које је у процесу покретања сопственог бизниса (куповина машина и опреме, проналажење пословног простора и сл.);
- *Неплаћени домаћински члан у породичном послу* – лице које ради у породичном предузећу или на породичном пољопривредном имању без плате и живи у истом домаћинству као и власник тог предузећа или пољопривредног имања или у кући која се налази на истом плацу земље и са заједничким интересима домаћинства. Ова категорија обухвата:
 1. сина или ћерку који живе унутар домаћинства и који раде у предузећу родитеља или на пољопривредном имању без плате;
 2. супружника који помаже у послу, без било каквог формалног плаћања;
- Лице које ради на свом *сопственом пољопривредном имању* сматра се запосленим само ако се макар део производње прода, без обзира на укупну вредност производа и да ли је продаја била током референтне седмице (нпр. жетва треба да се обави тек за пар недеља или месеци). Лице које ради на сопственим имању и које не продаје своје производе, већ производи само за своју сопствену потрошњу, не треба да се сматра запосленим лицем;
- Лице које је *формално зајослено* и које је у току радног времена, на захтев послодавца, претходне седмице **било на обуци** која је у директној вези с послом;
- Лице које ради на основу *уговора о делу* или на основу ауторског уговора (аквизитер, преводилац итд.);
- Лице које *по шутим кућама обавља послове* (чувања деце, чишћења или одржавања куће итд.);

Незапослена лица су лица која у посматраној седмици нису обављала ниједан плаћени посао, нити су имала посао са којег су одсуствовала и на који су могла да се врате након истека одсуства, под условом да су задовољавала следеће критеријуме:

- да су у последње четири седмице предузимала активне кораке у циљу налажења посла и да су, уколико би им посао био понуђен, била у могућности да почну да раде у року од две седмице;
- да у последње четири седмице нису активно тражила посао, јер су нашла посао на којем је требало да почну да раде након истека посматране седмице, а најкасније за три месеца.

Главни статус по сопственој изјави – на ово питање се даје сопствено мишљење о главном статусу у време обављања интервјуа, без обзира на претходно дате одговоре, тј. да ли је одговарало као запослено, незапослено или неактивно лице. Ова изјава о главном статусу може да одступа од стриктних дефиниција датих категорија.

Ниво репрезентативности података (*џериџоријални и КД*)

Подаци ће се агрегирати на нивоу Републике Србије (највиши територијални ниво), као и на нивоу централне Србије, Београда и Војводине. Подаци ће се обрађивати и приказивати и по типу насеља (урбано, рурално).

Делатност правног или приватног лица где испитаник ради током референтне седмице шифрира се према Класификацији делатности, која је упоредива са Класификацијом делатности Уједињених нација (ISIC – rev.3) и Класификацијом Европске уније (NACE, rev.1.). Шифра делатности је двомесна.

Шифрирање занимања које лице обавља се обавља према Класификацији занимања, која је упоредива са Међународном стандардном класификацијом занимања (ISCO-88). Шифра занимања је тромесна.

Усаглашеност са међународним препорукама, стандардима и праксом

При спровођењу овог истраживања примењена су методолошка решења која су усклађена са препорукама и дефиницијама Евростата (European Statistical Office) и Међународне организације рада (International Labour Organization – ILO). Тиме је обезбеђено међународно поређење података Републике Србије са другим земљама у области статистике коришћења времена. Коришћене су дефиниције и препоруке објављене у методолошким материјалима Евростата: *Harmonised European time use surveys*

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-08-014/EN/KS-RA-08-014-EN.PDF

и *Core social variable*

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-006/EN/KS-RA-07-006-EN.PDF.

Питања дизајна и спровођења истраживања остављена су да их прилагоде национални заводи за статистику, чиме се пружа прилика да на националном нивоу користе своја искуства из организације и рада на прикупљању података. Међутим, било је неопходно да се испоштују одређена правила уколико се жели да се истраживањем добију подаци који би се могли поредити (нпр. контингенти становништва, период истраживања, случајан избор дана за дневнике). Општа претпоставка за упоредивост података подразумева прецизно дефинисане групе становништва, као и начин избора узорка у датим земљама.

ОПИС ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА

Органи за спровођење истраживања (*огговорни њроизвођач званичне сџаџисџике*)

Орган за спровођење истраживања је Републички завод за статистику. Подручна одељења РЗС су задужена за спровођење фазе анкетирања на терену. Запослени у Одељењу за социјалне стандарде, правосудну и родну статистику били су задужени за преузимање међународне методологије, прилагођавање и прављење методолошког и организационог упутства и упитника (ИКВ-1, ИКВ-2, ИКВ-3 и ИКВ-4), као и свих других пратећих спискова и инструмената који су неопходни за спровођење овог истраживања.

Обавезност (или необавезност) давања података

Давање података и учествовање у анкетирању статистичким органима представља грађанску обавезу у извршавању Програма статистичких истраживања (Уредба о утврђивању појединих статистичких истраживања, „Службени гласник РС“, бр. 110/2009).

Да би се подстакло учествовање у истраживању, сваком домаћинству које попуни дневнике обезбеђена је симболична надокнада у висини од 500 динара за утрошено време и труд при попуњавању дневника, за шта је обезбеђена и признаница за примљени новац.

Роковник основних фаза спровођења истраживања, укључујући публикување података

Припреме за ово истраживање су започеле још 2008. године и од тада је 10 запослених похађало 7 различитих курсева које је организовала Шведска статистика (SCB), а финансирала Шведска агенција за међународну сарадњу (SIDA). Године 2009. спроведено је пробно ИКВ на узорку од 160 домаћинстава уз финансијску помоћ Програма за развој Уједињених нација (UNDP).

Главна истраживање је почело да се спроводи 15. фебруара 2010. године, трајаће годину дана паралелно са теренским радом, а у централи РЗС-а ће се обављати шифрирање и унос приспелих података. Шведска агенција за међународну сарадњу обезбедила је финансијску помоћ за анкетирање 2340 домаћинстава и за публикување резултата истраживања. Публиковање резултата ИКВ планирано је за крај 2011. године.

ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

Упитник и упутство за попуњавање упитника

За спровођење Истраживања о коришћењу времена припремљени су следећи обрасци и методолошки инструменти:

1. Списак домаћинстава изабраних у узорак (ИКВ-а)
2. Упитник за домаћинство (ИКВ-1)
3. Индивидуални упитник за лице старо 15 и више година (ИКВ-2)
4. Дневник за лице старо 15 и више година (ИКВ-3)
5. Недељни распоред радног времена (ИКВ-4)
6. Методолошко и организационо упутство
7. Писмо за домаћинство
8. Овлашћење за анкетара/контролора
9. Обавештење о поновном доласку.

Списак номенклатура и класификација које се користе у истраживању (са обавештењем где се могу пронаћи)

Приликом шифрирања и обраде података добијених овом анкетом, користе се следеће класификације:

1. Шифрарник активности (Activity coding list and Location/Transport mode)
2. Класификација делатности, која је упоредива са Класификацијом делатности Уједињених нација (ISIC – rev.3.) и Класификацијом Европске уније (NACE, rev.1.)
3. Класификација занимања, која је упоредива са Међународном стандардном класификацијом занимања (ISCO – 88).

Списак публикација (у штампаном облику и/или на интернету презентацији)

Публикација Жене и мушкарци у Србији ће бити једна од публикација у којој ће бити представљени резултати истраживања.